

7a. WYDARZENIA 1968 r. w POLSCE – notatka roz.

1. Geneza wydarzeń 1968 r. w Polsce.

a) sytuacja międzynarodowa :

- Lata 1967 i 1968 to okres „zimnej wojny”. Współzawodnictwo między blokiem komunistycznym i zachodnim zostało również przeniesione na kraje Trzeciego Świata. Na Bliskim Wschodzie ostoją bloku zachodniego był Izrael; blok komunistyczny miał oparcie w państwach arabskich. Od momentu powstania państwa Izrael istniały bardzo napięte stosunki między tym państwem, a państwami arabskimi. Od 5 – 10 czerwca **1967 r. rozegrała się wojna sześciodniowa, w której Izrael błyskawicznie pokonał koalicję państw arabskich** (Egiptu, Jordanii, Syrii). Wydarzenie to odbiło się echem na całym świecie, tym bardziej że Kanał Sueski zamknięto na 7 lat. Wojna ta miała wpływ na polaryzację stanowisk wobec państwa Izrael, które zostało potępione przez Moskwę. Rumunia przyjęła stanowisko neutralne wobec konfliktu bliskowschodniego. W całym bloku komunistycznym rozpoczęła się nagonka nie tylko na Izrael ale również na Żydów.
- **konflikt radziecko – chiński**. Stosunki między tymi państwami zostały praktycznie zerwane (wycofano ambasadorów), a świat stanął na krawędzi wojny. W sporze tym Chiny zostały poparte przez Albanię, podczas gdy reszta państw komunistycznych poparła Moskwę. Również w tym konflikcie Rumunia nie poparła żadnej ze stron.

b) nasilenie tendencji reformatorskich, którym sprzyjała sytuacja **wewnątrz ZSRR**. Wykształciła się tam opozycja intelektualistów. Pojawiły się **samizdaty** (wydawnictwa drugiego obiegu), na Ukrainie rozpoczęło się „narodowe ożywienie kulturalne”. Wydawało się, że ZSRR nie kontroluje sytuacji we własnym kraju, a jego pozycja wśród państw satelickich wyraźnie osłabła.

- ✓ Na Węgrzech ogłoszono reformę gospodarki,
- ✓ w Czechosłowacji I sekretarzem został **Aleksander Dubček**. Głosił on hasło „budowy socjalizmu z ludzką twarzą”. Pod hasłem tym krył się zamiar liberalizacji stosunków politycznych, demokratyzacji życia, reform gospodarczych, które zakładały nawet przywrócenie własności prywatnej.

c) Szerzył się **ferment intelektualny**, nie tylko w Europie Środkowo – Wschodniej ale i Zachodniej. **Ruch akademicki** został zapoczątkowany we Francji i rozszerzył się na inne kraje Europy docierając także do państw bloku wschodniego.

d) Sytuacja wewnątrz państwa polskiego:

- **zastój w gospodarce**,
- **zaostrenie stosunków między państwem, a Kościołem na tle obchodów Millenium** (tysiąclecia) państwa polskiego. Związana z tym była afera listu biskupów polskich do biskupów niemieckich, którą władze polskie próbowały wykorzystać do obniżenia prestiżu Kościoła w społeczeństwie polskim.
- **w PZPR doszło do rywalizacji** między „grupą partyzantów” skupioną wokół ministra spraw wewnętrznych **gen. Mieczysława Moczara**, a grupą skupioną wokół Władysława Gomółki. Grupa Moczara głosiła hasła antysemickie i narodowe podczas gdy Gomółka stał na czele zachowawczego odłamu partii; z reformatora roku 1956 przekształcił się w polityka dogmatycznego.
- **ferment intelektualny** dotarł również do Polski. Wśród inteligencji, a szczególnie wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego, narastała opozycja polityczna, która pragnęła przeprowadzić reformy. Nie myślano jednak o odejściu od socjalizmu.

- wojna sześciodniowa spowodowała rozwój **propagandy antysemickiej**. Próbowano zrzucić na osoby pochodzenia żydowskiego odpowiedzialność za niepowodzenia gospodarcze.

2. Wydarzenia marcowe 1968 r. w Polsce

- **premiera „Dziadów” Adama Mickiewicza, w reżyserii Kazimierza Dejmka** w Teatrze Narodowym w Warszawie. Młodzież potraktowała przedstawienie jako okazję do patriotycznych występów i antyrosyjskich manifestacji. Podczas przedstawień wznoszono entuzjastyczne okrzyki, które podkreślały antyrosyjską treść dramatu. Po interwencji ambasadora radzieckiego 30 stycznia 1968 r. „Dziady” zdjęto z afisza. Ta polityczna decyzja wywołała sprzeciw młodzieży i studentów. Żądano nowych przedstawień, zbierano podpisy pod petycją, w której domagano się przywrócenia przedstawienia. Protest przeciwko zdjęciu przedstawienia wystosował również Związek Literatów Polskich, który domagał się wznowienia „Dziadów”.
- Z Uniwersytetu Warszawskiego usunięto aresztowanych podczas manifestacji studentów: Adama Michnika i Henryka Szlajfera co spowodowało wzrost protestów. **Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 8 marca 1968 r. zorganizowali wiec**, w którym domagali się cofnięcia decyzji o relegowaniu kolegów. Wiec ten został brutalnie rozpędzony przez MO. Aresztowano Jacka Kuronia i Karola Modzelewskiego.
- Protestujących studentów UW poparli studenci Politechniki Warszawskiej. Później protesty rozszerzyły się na inne miasta: Kraków, Poznań, Lublin, Łódź, Wrocław, Gdańsk, Toruń.
- Władze wykorzystały fakt, iż organizatorzy protestu (m.in. Michnik) byli pochodzenia żydowskiego. Przedstawiły opinii publicznej protesty jako spisek syjonistyczny. **Propaganda władz zrzucała całą winę na Żydów wzywając ludzi do walki w obronie polskości.**
- Jednocześnie chciano przedstawić wydarzenia jako **wybryki studenckie** – chciano przeciwstawić sobie robotników i studentów. Aktyw partyjny organizował wiece robotnicze pod hasłami „studenci do nauki”, „literaci do pióra”. Chciano odwrócić uwagę robotników od postulatów studentów: przestrzegania praw konstytucyjnych, ukarania winnych brutalnych akcji MO, zwolnienia aresztowanych i zniesienia cenzury.
- Mimo propagandy robotnicy Wrocławia, Katowic i Krakowa poparli manifestacje młodzieży i studentów.
- 19 marca stanowisko wobec wydarzeń zajął Władysław Gomułka określając je jako antysocjalistyczne; podkreślił również żydowskie pochodzenie organizatorów występów. To wywołało oburzenie studentów.
- **21 marca 1968 r. rozpoczął się strajk okupacyjny na Politechnice Warszawskiej i na Uniwersytecie Warszawskim. Studenci domagali się:**
 - ✓ respektowania praw obywatelskich,
 - ✓ zniesienia cenzury,
 - ✓ protestowano przeciwko dyskryminacji rasowej, narodowej i religijnej.
 - ✓ rzetelnej informacji w środkach masowego przekazu.

Strajk trwał 3 dni. Studentów poparła część kadry naukowej uczelni.
- **25 marca 1968 r.** zwolniono z UW 4 profesorów i 2 docentów (m.in. prof. Leszka Kołakowskiego). Z list studentów skreślono 34 osoby, rozwiązano 6 kierunków. Skreślonych studentów wcielono do wojska.
- Po rozpoczęciu nagonki antysemickiej wyrzucono z PZPR ponad 8 tys. osób. Około 20 tys. osób pochodzenia żydowskiego wyjechało z Polski.